

Потелешенко Петро Володимирович
*кандидат технічних наук, здобувач ступеня доктора наук,
Воєнна академія імені Євгенія Березняка*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-364-7-55>

ЕКОНОМІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОБОРОННИХ ІННОВАЦІЙ

Військова агресія росії проти України значно актуалізувала проблематику розвитку європейських військових спроможностей. У 2022 році видатки на оборону 27 держав-членів ЄС сягнули 240 мільярдів євро, зрісши на 6% у порівнянні з 2021 роком. Всього ж за вісім років, починаючи з історичного мінімуму 2014 року витрати на оборону країн ЄС зросли на 69 мільярдів євро (40% у реальному виразі). До цього в Європі відбувався стабільний процес роззброєння. Російська анексія Криму спонукала країни Європейського Союзу до перегляду цієї хибної політики – інвестиції в нові оборонні можливості невпинно зростали і в 2022 році вже сягнули 58 мільярдів євро (24% від загальних витрат на оборону).

Разом з цим, загальні витрати країн-членів ЄС на оборону залишаються на рівні близько 1,5% їх ВВП і для досягнення нормативів НАТО (2% ВВП) їм щорічно необхідно витратити як мінімум 76 мільярдів євро (для США відповідна цифра протягом останніх трьох складає біля 3,5% ВВП) [1].

Окрім цього, на сьогодні країни ЄС все ще не досягли критично важливого оборонного потенціалу, що зумовлює необхідність значно більших інвестицій в оборонну політику та інновації. Фактично, в період з 1940-х до 1980-х років більшість оборонних систем були відносно доступними за їх цінними параметрами, оскільки використовували всі переваги від упровадження нових технологій [2, с. 41]. Проте, в процесі технологічних удосконалень, ставало все складніше покращувати характеристики пов'язаних з

ними оборонних можливостей (особливо тих, що вимагали екстремальних умов експлуатації).

В сучасних умовах пошук та упровадження технологічних новинок стають дедалі дорожчими, – результати аналізу вартості останніх військових програм засвідчують, що підвищення ефективності тієї чи іншої системи на 10% призводить до збільшення її вартості щонайменше на 30% чи навіть на 50% [3]. Окрім цього, суттєве підвищення ефективності оборонної промисловості вимагає більш широкого упровадження не оборонних технологій, тобто поглиблення конвергенції між оборонним сектором та іншими галузями економіки [4, с. 28]. Така інтеграція можлива лише на європейському рівні, незважаючи на те, що спільний доступ до оборонних інновацій є одним з найскладніших викликів для європейських країн, зокрема, країн-виробників озброєнь (більшість держав справедливо вважають, що стратегічна автономія є неодмінною умовою досягнення справжнього суверенітету). Тим не менш, з огляду на бюджетні, економічні, технологічні та промислові чинники, внутрішньо-орієнтований підхід до оборонних інновацій є не лише нежиттєздатним, але й таким, що суперечить збереженню справжнього суверенітету. Суверенітет має сенс лише тоді, коли країна чи їх група реально у змозі його захистити. В іншому випадку, він перетворюється в чисту ілюзію, яка усвідомлюється лише тоді, коли доводиться давати відсіч ворожим збройним силам в ході бойових дій.

В рамках ЄС найбільш значущими інноваційними інституціями в галузі оборони сьогодні є Схема оборонних інновацій ЄС (EU Defence Innovation Scheme – EUDIS) та Центр оборонних інновацій (Hub for EU Defence Innovation – HEDI). Так, EUDIS пропонує набір інструментів для малих і середніх підприємств, включаючи стартапи з метою забезпечення більших можливостей для доступу до Європейського фонду оборони. HEDI слугує платформою для стимулювання та сприяння співпраці в галузі оборонних інновацій між державами-членами, одночасно забезпечуючи взаємодію з пов'язаною діяльністю Європейської Комісії, зокрема Схемою

оборонних інновацій ЄС, Інноваційними ініціативами НАТО й іншими організаціями ЄС щодо упровадження оборонних інновацій. Європейський Оборонний фонд (EDF) із бюджетом у 7,95 мільярдів євро на період з 2021 по 2027 роки створювався як один з інструментів Європейської комісії для надання фінансової підтримки науковим дослідженням і розробкам у сфері оборони. З моменту офіційного відкриття EDF у 2021 році він успішно інвестував 2 мільярди євро в оборонні проекти, пов'язані з розвитком повітряних сил, протиповітряною та протиракетною обороною, кібернетичною безпекою, цифровою трансформацією тощо. Наразі EDF профінансував 101 проект (41 проект у 2022 році та 60 у 2021 році).

Незважаючи на те, що Європейський оборонний фонд та інституції підтримки інновацій НАТО є різними ініціативами, вони мають спільні цілі щодо сприяння оборонним інноваціям. З одного боку, інновації та нові технології історично становили **основу військової переваги країн-членів ЄС та НАТО**. Без швидкого упровадження інноваційних рішень, штучного інтелекту, технологій машинного навчання вони просто зможуть виконувати свої майбутні місії стримування та оборони. З іншого боку, сьогодні основна частина інновацій розробляється комерційними компаніями. Така зміна парадигми кидає виклик традиційній оборонній бізнес-моделі, в основу якої покладено **урядові інвестиції** у розвиток військових технологій.

Література:

1. Powering up European defence. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/powering-european-defence_en
2. Bellais R., Fiott D. Disruptive innovation, market de-stabilization and Europe's defence market. *Econ Peace Secur J.* 2017. Vol. 12(1). P. 37–45.
3. Davies N., Eager A. Intergenerational equipment cost escalation. Defence economic research paper, DASA, 2012. Ministry of Defence, London.
4. Fiott D. Europe and the Pentagon's third offset strategy. *The RUSI J.* 2016. Vol. 161(1). P. 26–31.

Шамідзаде Ага Карім Абульфаз огли

аспірант,

Державний торговельно-економічний університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-364-7-56>

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Актуальність дослідження. Поглиблення міжнародних відносин посилює конкуренцію між суб'єктами господарювання в Азербайджанській Республіці. Як наслідок, виникає проблема забезпечення їх конкурентоспроможності, що в свою чергу є головною передумовою підтримання стійких позицій підприємств на міжнародному ринку. Розвиток туристичних підприємства в умовах конкурентної боротьби вимагає проведення постійного моніторингу позицій власне туристичних підприємств на міжнародному ринку, а також їх здатності витримувати міжнародну конкуренцію на ринку туристичних послуг та товарів.

Більшість туристичних підприємств Азербайджанської Республіки характеризуються ще не достатньою конкурентоспроможністю та відносно низькою доходністю. Проблема конкурентоспроможності туристичних підприємств посилюється в умовах інтеграції країни у світовий економічний простір. Виходячи з вищезазначеного, істотно зростає необхідність розробки теоретико-методичних основ та інструментарію оцінки конкурентоспроможності туристичних підприємств республіки, що зумовлює актуальність теми дисертації.

Мета та завдання дослідження. Метою є обґрунтування теоретичних аспектів та методичних засад підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств. Для досягнення поставленої мети в роботі будуть вирішені наступні задачі: узагальнити основні теорії конкурентоспроможності в туристичній

сфері; обґрунтувати теоретичну сутність конкурентоспроможності туристичних підприємств та розглянути її особливості; визначити пріоритетні методи оцінки рівня конкурентоспроможності туристичних підприємств; визначити тенденції та структуру міжнародного ринку туристичних послуг; дослідити інтенсивність конкуренції на різних сегментах національного ринку туристичних послуг країни; оцінити українсько-азербайджанські туристичні відносини; обґрунтувати шляхи покращення конкурентоспроможності туристичних підприємств.

Об'єктом дослідження є процес розвитку міжнародного ринку туристичних послуг та шляхи підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні засади конкурентоспроможності туристичних підприємств Азербайджанської Республіки.

Методи дослідження. Для обробки первинних матеріалів застосовуватимуться методи групування, відносних величин, ранжування, матричний метод, а також методи системного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, експертних оцінок, статистичних і соціологічних досліджень.

Інформаційною базою дослідження будуть наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, офіційні матеріали та публікації комісій ООН, Світового банку, звіти Організації економічного співробітництва та розвитку, матеріали Конференції ООН з торгівлі та розвитку, матеріали офіційного сайту Міністерства культури і туризму Азербайджану, Туристичної Асоціації України, монографічна та періодична література, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у розробленні системи теоретичних, методичних і прикладних положень наукового забезпечення формування конкурентоспроможності туристичних підприємств на міжнародному ринку. В роботі буде визначено особливості конкурентоспроможності підприємств на ринку туристичних послуг

окремих країн; систематизовано групи туристичних підприємств-конкурентів; оцінено зовнішні та внутрішні фактори впливу на конкурентоспроможність підприємств, специфічних для туристичної сфери тощо.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження полягатиме в розробці методики оцінки конкурентоспроможності туристичних підприємств, яка дозволить власне надати об'єктивну оцінку положення підприємства відносно його основних конкурентів на ринку туристичних послуг. Реалізація запропонованих методичних рекомендацій у практичній діяльності туристичних підприємств дозволить підвищити наукове обґрунтування управлінських рішень, та підвищить ефективність діяльності підприємств в умовах конкуренції.